

משפט וביטחון לאומי

לקט ידיעות

התכנית למשפט וביטחון לאומי

המכון למחקרי ביטחון לאומי
INSS

לקט ידיעות - מרץ 2016

מנהלת התכנית: אל"ם (מיל') עו"ד פנינה שרביט ברוך

רכזת התכנית: עו"ד קרן אבירם

צוות המחקר: לורי בלנק, רן יוסף, בר לוי, סטיב פיכמן, ענבר צדוק, שיר רוזנצוויג, יעל ששון

♦ פרסומים ועדכונים

♦ 60 מילים על...

♦ ידיעות מתוך ישראל

♦ ידיעות בינלאומיות שקשורות לישראל

♦ ידיעות בינלאומיות

פרסומים ועדכונים

- **מאמר דעה של עמוס ידלין ואסא כשר** חולק על הטענה כי "אין צבא מוסרי". המחברים קובעים כי עקרונות המוסר רלבנטיים גם בעת לחימה וכי כל צבא של מדינה דמוקרטית מתנהל על יסוד עקרונות מקצועיים, אתיים ומוסריים, ובכללם גם צה"ל. המוסריות של צה"ל מעוגנת בערכי צה"ל, באמצעים שמעמיד לרשות מפקדיו וחייליו ובביצוע הפעילות הצבאית (30 במרץ, יש צבא מוסרי. צה"ל, למשל).
- **מאמר דעה של אל"ם (מיל') פנינה שרביט ברוך** מדגיש כי מרכיב מרכזי בהצלחת הקמפיין של הדעה-לגיטימציה נגד ישראל הוא מסגור הנושא במונחים משפטיים והצגת ישראל כמפרת חוק סדרתית וכפושעת מלחמה. על מנת להתמודד באופן אפקטיבי מול טענות אלו יש להבין את הטענות המהותיות עצמן של פגיעה בזכויות אדם וביצוע פשעי מלחמה, וכן את האופן שבו מבססים אותן בהסתמך על החלטות של גופים בזירה הבינלאומית, כמו בית הדין הבינלאומי בהאג, העצרת הכללית של האו"ם, מועצת זכויות האדם, ועדות חקירה ודו"חות של ארגונים לא ממשלתיים (28 במרץ, כך מוצגת ישראל כפושעת מלחמה, ידיעות אחרונות).

- **חוקרי המכון יורם שוייצר ועודד ערן** מתייחסים במאמרם לפיגועי הטרור האחרונים שהתרחשו בבריסל ובצרפת ולצעדים שאירופה תידרש לנקוט על מנת להתמודד מול הטרור ולאזן בצורה שונה בין השמירה הקנאית על חירויות הפרט לבין צרכי הביטחון. להערכתם, על אף האפשרות שתגדל ההבנה באירופה ליד הקשה שנוקטת ישראל מול מבצעי פיגועים בישראל אין להניח שהבנה זו תתורגם ליתר הבנה למדיניות ישראל בשטחים. נהפוך הוא, אירופה תשתמש בהחרפת הביקורת על ישראל כאמצעי לפייס את דעת הקהל המוסלמית במדינות אירופה השונות (24 במרץ, [מבט על](#)).
- **חוקר המכון לירן אופק** מתייחס במאמרו לשיח הזכויות הגובר בזירה הפלסטינית, אשר מתמקד במסגור מחדש של הסכסוך הלאומי עם ישראל כמאבק להגדרה עצמית של כלל הפלסטינים באשר הם. על פי המאמר, בשנתיים האחרונות החלו גם מכוני מחקר וקבוצות חשיבה פלסטיניות להדגיש את הצורך לגבש אסטרטגיה לאומית חדשה, שתתבסס על שיח זה. הטענה במאמר היא, ששיח הזכויות יעניק לפלסטינים יתרונות שאינם נמצאים ברשותם כיום. אולם, לאסטרטגיה זו עלולות להיות השלכות מהותיות על מדינת ישראל ועל הרשות הפלסטינית, כאחת, ובעיקרן זניחת הרעיון של הסדר מדיני על בסיס עקרון שתי המדינות (22 במרץ, [מבט על](#)).

60 מילים על...

המאבק בטרור והאיזון בין זכויות אדם לצרכי הביטחון

נשיא בית המשפט העליון (כתוארו דאז), השופט אהרן ברק: "באיזון זה, זכויות האדם אינן יכולות לקבל את מלוא ההגנה, כאילו אין טרור, וביטחון המדינה אינו יכול לקבל את מלוא ההגנה, כאילו אין זכויות אדם. נדרש איזון עדין ורגיש. זהו מחיר הדמוקרטיה. זהו מחיר יקר, אשר כדאי לשלמו. הוא מחזק את כוחה של המדינה. הוא נותן טעם למאבקה" ([בג"ץ עג'ורי 7015/02](#)).

ידיעות מתוך ישראל

חקיקה

חוק כלילתם של לוחמים בלתי חוקיים (תיקון מס' 3), התשע"ו-2016
 ביום 21 במרץ התקבל בכנסת **חוק כלילתם של לוחמים בלתי חוקיים (תיקון מס' 3), התשע"ו-2016**. התיקון הוסיף לחוק את סעיף 10א, אשר מגדיל את מספר הגורמים בצה"ל, להם נתונות **סמכויות הקשורות לכלילתם של לוחמים בלתי חוקיים, במצבים של לחימה**. תנאי ליישומו הוא הכרזה של הממשלה ואישור ועדת החוץ והביטחון של הכנסת. ההסדר שבסעיף נועד להבטיח מענה מהיר ואפקטיבי לכלילתם של לוחמים בלתי חוקיים במצב של לחימה נרחבת. מדובר בסעיף אשר הוכנס בעבר לחוק כהוראת שעה למשך שנתיים **בתיקון משנת 2008** ואשר תוקפו פג ביולי 2010. התיקון נקבע כעת כהוראת קבע בחוק ולא כהוראת שעה, כפי שהיה בעבר.

חוק הכניסה לישראל (תיקון מס' 26), התשע"ו-2016 (חוק השב"חים)

ביום 14 במרץ 2016 התקבל בכנסת [חוק הכניסה לישראל \(תיקון מס' 26\), התשע"ו-2016](#). החוק קובע **החמרה בענישה על עבירות של הלנה והעסקה של שוהים בלתי חוקיים**, כולל הטלת קנסות מינימום. בנוסף, **נוספו כלים מנהליים חדשים** נגד מלינים ומעסיקים של שוהים בלתי חוקיים, הכוללים צווים להגבלת שימוש במקום המשמש לביצוע עבירה של הלנה או העסקה של שב"ח, התליית רישיון עיסוק של מי שחשוד בביצוע עבירה כזו ואפשרות לחילוט רווחים מביצוע העבירה. דברי ההסבר לחוק פורסמו ב-[הצעות חוק הממשלה-1020](#) (מיום 15 בפברואר 2016).

פסיקה

הריסות בתים- קריאה לעיון מחדש בהרכב מורחב

בית המשפט העליון אישר ברוב של שני שופטים (סולברג ופוגלמן) מול דעתו החולקת של השופט מזוז, את הריסת ביתו של המחבל שדקר והרג את גנאדי קאופמן ז"ל באזור מערת המכפלה בדצמבר 2015. השופט פוגלמן אמנם הצטרף לדעתו של סולברג בדחיית העתירה, אולם חזר על עמדתו כי אלמלא ההלכה הפסוקה הנוהגת, היה מגיע למסקנה כי הריסת בתים, מקום שבו לא הוכח בראיות מספקות כי בני המשפחה של המחבל היו מעורבים בפעילות העוינת, אינה מידתית. שופט המיעוט מזוז חזר על העמדה שהביע בפסקי דין קודמים, כי אין להפעיל את הסנקציה כלפי בתים של בני משפחה חפים מפשע, אשר לא מיוחסת להם כל מעורבות במעשה החבלני. **השופטים פוגלמן ומזוז קראו לערוך עיון מחדש בהרכב מורחב בשלל השאלות כבדות המשקל הנוגעות להפעלתה של תקנה 119**. (23 במרץ, [בג"ץ 1630/16 מסודי פתחי זכריא ואח' נ' מפקד כוחות צה"ל](#)).

בקשה לדיון נוסף בפסק דין זה, המבקשת לדון מחדש בחוקיות השימוש בתקנה 119, נדחתה על ידי הנשיאה נאור (31 במרץ, [דנג"ץ 1624/16 פתחי זכריא מסודי נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית](#)).

הריסות בתים- ביטול החלטה על הריסת בית בשל העדר זיקת מגורים של המחבל לבית

בית המשפט העליון ביטל ברוב דעות את הצו להריסת ביתו של אלעזיז מרעי, שסייע בביצוע פיגוע הדקירה בירושלים, בו נרצחו הרב נחמיה לביא והחייל אהרן בנט ז"ל. **השופט מזוז** פסק כי אין סמכות להרוס את הבית בשל העדר זיקת מגורים, כיוון שדובר בסטודנט שגר במעונות, מחוץ לבית הוריו, למעט בחופשות מהלימודים. כן ציין כי גם אם קיימת זיקה כזו, הרי היא חלשה מאוד, ולכן נוכח העדר קשר בין הבית לפיגוע והעדר מעורבות של בני הבית במעשה, ההחלטה על הריסת הבית אינה עומדת בתנאי הסבירות והמידתיות. **השופטת ברון** קבעה כי מתקיימת זיקת מגורים של המחבל לבית, אך יש לקבל את העתירה כיוון שהמפקד הצבאי היה צריך לשקול את אי מעורבותם, ואף לא ידיעתם, של בני המשפחה בגין המעשים. לעומתם, **הנשיאה נאור**, בדעת מיעוט, סברה כי הייתה זיקת מגורים מספקת בין המחבל לבין בית הוריו וכי הוא לא ניתק עצמו מהבית. בנוסף היא מדגישה כי העדר מעורבותם או מודעותם של בני הבית בפעילות החבלנית אינה מונעת את הפעלת הסמכות (31 במרץ, [בג"ץ 1125/16 חמד מרעי ואח' נ' מפקד כוחות הצבא בגדה המערבית](#)).

פרשת החייל היורה בחברון - אגרת הרמטכ"ל, רב-אלוף גדי אייזנקוט

בעקבות האירוע בחברון, בו צולם חייל צה"ל יורה במחבל שרוע על הקרקע והשיח הציבורי הקשה שהתפתח סביב הנושא, שלח הרמטכ"ל, רב-אלוף גדי אייזנקוט, אגרת (מגינים על הבית - שומרים על טוהר הנשק) למפקדים ולחיילים בצה"ל. באגרת פונה הרמטכ"ל לחיילי צה"ל ומציין כי "צה"ל מפקיד בידכם את האחריות למלא את המשימה – להגן על המדינה. המפקדים, ואני בראשם, נוסף לתת גיבוי לכל חייל שישגה בלהט הקרב, מול אויב המסכן חיי אזרחים וחיילים. עם זאת, לא נהסס למצות את הדין עם חיילים ומפקדים שיחרגו מאמות המידה המבצעיות והמוסריות שעל פיהן אנו פועלים. השמירה על רוח צה"ל ועל ערכיו אינה זכות אלא חובה, כדי לשמר את צה"ל כצבא העם במדינה יהודית ודמוקרטית" (30 במרץ, אתר צה"ל).

דו"ח מבקר המדינה - פרסום הדוח השנתי 2016' על מערכת הביטחון

ביום 28 במרץ פרסם מבקר המדינה, השופט (בדימוס) יוסף חיים שפירא, את הדו"ח השנתי 2016' על מערכת הביטחון. הדו"ח עוסק בנושאים הנוגעים לצה"ל ופעילותו, למשרד הביטחון, לאזור יהודה והשומרון ולתעשייה הביטחונית. הדו"ח כולל ארבעה פרקים: בפרק הראשון - צבא ההגנה לישראל, נמצאו ליקויים בתחומי הליבה של ההכשרה וההדרכה בחיל המודיעין. כמו-כן, נבדקו הפקת הלקחים בצה"ל ויישומם. הדו"ח מצא ליקויים בעריכת התחקירים בצה"ל ותופעה נרחבת וחמורה של אירועים החוזרים ונשנים בתחומי פעילות מרכזיים שנבדקו, למרות לקחים שהופקו בעבר מאירועים דומים. בפרק השני - ארגון וניהול, נמצאו ליקויים בפעילות יחידת הפיקוח והאכיפה באזור יהודה והשומרון והיבטים בהסדרת מקרקעין בכל הקשור בבנייה בלתי חוקית. כמו-כן, נמצאו ליקויים בבקרה של משרד הביטחון על רכש טובין מסוימים, וכן ליקויים במערך ההתרמה לחיילי צה"ל. בפרק השלישי - ניהול משאבי אנוש, נמצאו ליקויים בהתנהלות חברת רפאל בהתקשרויות עם מומחים, וכן ליקויים חמורים בהליכי האיוש למשרות בכירות במשרד הביטחון. הפרק הרביעי - הוועדה לאנרגיה אטומית, נשאר חסוי ואינו מתפרסם לציבור.

ידיעות בינלאומיות שקשורות לישראל

ישיבתה ה-31 של מועצת זכויות האדם של האו"ם

החלטות מועצת זכויות האדם של האו"ם נגד ישראל
בישיבתה ה-31 של מועצת זכויות האדם של האו"ם, שנערכה בין התאריכים 29 בפברואר - 24 במרץ 2016, קיבלה המועצה 5 החלטות נגד ישראל תחת סעיף האג'נדה מספר 7 (המייחד את ישראל ועוסק ספציפית במצב זכויות האדם בשטחים):
החלטה (A/HRC/31/L.31) העוסקת "במצב זכויות האדם בגולן הסורי הכבוש"; החלטה (A/HRC/31/L.36) העוסקת "בזכות ההגדרה העצמית של העם הפלסטיני"; החלטה (A/HRC/31/L.37) העוסקת "במצב זכויות האדם בשטחים הפלסטיניים הכבושים, לרבות מזרח ירושלים"; החלטה (A/HRC/31/L.38) העוסקת "בהבטחת אחריות וצדק לכל ההפרות של

המשפט הבינלאומי בשטחים הפלסטינים הכבושים, לרבות במזרח ירושלים" - קוראת לישראל לשתף פעולה עם הבדיקה המקדמית של בית הדין הפלילי הבינלאומי (ICC) ומבקשת מהנציב העליון לזכויות האדם להכין דו"ח על הציות להמלצות של מנגנוני מועצת זכויות האדם; והחלטה (A/HRC/31/L.39) העוסקת "בהתנחלויות הישראליות בשטחים הפלסטינים הכבושים, לרבות במזרח ירושלים ובגולן הסורי הכבוש" - מגנה את ישראל ודורשת את הפסקת הבנייה בהתנחלויות. ההחלטה קוראת למדינות וחברות שלא להכיר או לסייע להתנחלויות, וכן קוראת לנציב העליון לזכויות אדם להכין מאגר מידע על כל החברות והעסקים הפועלים בהתנחלויות, שיעודכן שנתיים, ולהגישו כדו"ח למועצה. (סיכום ישיבתה ה-31 של מועצת זכויות האדם, OHCHR).

מחלקת המדינה האמריקאית פרסמה את התייחסותה לשיבת מועצת זכויות האדם, בין היתר, מצוין התנגדותה להחלטות השונות שהתקבלו נגד ישראל, במיוחד זו הנוגעת להקמת מאגר מידע של חברות ועסקים הפועלים בהתנחלויות, המהווה "צעד חסר תקדים, המצוי מחוץ למנדט המועצה" (25 במרץ, [U.S Department of State](#)).

מינוי דווח מיוחד למצב זכויות האדם בשטחים הפלסטינים הכבושים
בישיבתה ה-31 של מועצת זכויות האדם [מינה](#) נשיא מועצת זכויות האדם את **סטנלי מייקל ליינק** (Stanley Michael Lynk) מקנדה **לדווח המיוחד השביעי למצב זכויות האדם בשטחים הפלסטינים הכבושים** לשנים 2016 - 2022, זאת בעקבות התפטרותו של הדווח השישי בינואר 2016. הבחירה בליינק עוררה ביקורת בשל גישתו האנטי-ישראלית ומעורבותו בארגון אירועים בגנותה של ישראל. (לדוגמא: [המכתב הפתוח](#) של בכירי ממשל קנדיים; [תגובת UN Watch](#) למינוי. להרחבה, ראו גם [דו"ח של הארגון](#) על תפקיד הדווח והמועמדים השונים, וכן סיקור המינוי ב-[NATIONAL POST](#)).

הצטרפות מדינת פלסטין לבית הדין הקבוע לבוררות (Permanent Court of Arbitration)
ביום 15 במרץ 2016 הודיע רשמית בית הדין הבינלאומי הקבוע לבוררות על צירופה של פלסטין כ**מדינה חברה בבית הדין**. הבקשה הפלסטינית להצטרפות לבית הדין הוגשה עוד בינואר 2015, אולם הדיון בה נדחה לאור התנגדותה של ארה"ב למהלך. ההחלטה התקבלה ברוב של 54 מדינות בעד ו-25 נמנעות, ביניהן ישראל וקנדה. ארה"ב לא השתתפה בהצעה. בכך הפכה פלסטין לחברה ה-118 בבית הדין (15 במרץ, [Permanent Court of Arbitration](#)). (להרחבה, ראו גם [Global Research](#)).

תביעה בבית המשפט הפדרלי בארה"ב בגין פשעי מלחמה ומדיניות ההתנחלויות של ישראל
בתחילת חודש מרץ הגישה קבוצת פלסטינים תביעה בבית המשפט הפדרלי בווינגטון DC ע"ס \$34.5 מיליארד דולר כנגד אייל ההון שלדון אידלסון, בכיר לשעבר בממשל בוש אליוט אברמס, ועוד רבים אחרים, כמו גם כנגד בנקים, חברות וארגונים לא-ממשלתיים. גורמים אלה מואשמים בקשירת קשר לפשעי מלחמה שבוצעו לכאורה בשלושת המלחמות האחרונות בעזה ול-"יוזמת

ההתנחלויות", וכן בקונספירציה, השגת גבול, פשע מאורגן ועוד. כתב התביעה לוקה בחוסר ואינו מפרט את מעורבות הגופים הנתבעים ב-"פשעים" הנתעבים. עו"ד **אריק שרבי**, סגן יו"ר הוועדה לליטיגציה בינלאומית של לשכת עורכי הדין האמריקאית, טוען כי התובעים יתקשו לבסס זכות עמידה וסמכות שיפוט. בנוסף ציין כי המגמה היא לדחות על הסף תביעות הקשורות בקונספירציות, בפרט אם התרחשו מחוץ לארה"ב (8 במרץ, [JPOST](#)).

מחקר חדש על גבולות מדינת ישראל ועיקרון ה- Uti Possidetis

פרופ' יוג'ין קונטורוביץ' ופרופ' אברהם בל פרסמו **מחקר חדש** בשם "פלסטין, Uti Possidetis Juris וגבולות מדינת ישראל". לטענתם לא ברור מדוע לא מחילים על קביעת גבולותיה של מדינת ישראל את העיקרון המקובל במשפט הבינלאומי לקביעת הגבולות של מדינות חדשות שהוקמו במסגרת תהליכי הדה-קולוניזציה, עיקרון ה- Uti Possidetis. לפי עקרון זה גבולותיה של ישראל אמורים להתבסס על הגבולות המנדטוריים, שהיו קיימים טרם הקמת המדינה, קרי לכלול במסגרת המדינה את שטחי יהודה, שומרון וחבל עזה (10 במרץ, [Washington Post](#)).

ארה"ב - "החוק למאבק ב-BDS של שנת 2016"

ביום 10 בפברואר 2016 הציגו המחוקקים בבית הנבחרים ובסנאט האמריקאי את "החוק למאבק ב-BDS של שנת 2016" (Combating BDS Act of 2016) - ([H.R. 4514](#); [S. 2531](#)). החוק מעניק, ברמה הפדרלית, סמכות חוקית למדינות ורשויות מקומיות לנקוט פעולות מוחשיות נגד לוחמה כלכלית המופנית כלפי ישראל, כגון ביטול השקעות או חוזים מול גופים המחרמים, שוללים, או מטילים סנקציות נגד ישראל. החוק הועבר לדיון בוועדות השונות בקונגרס.

ידיעות בינלאומיות

דיני הלחימה

הכנס השנתי של האגודה האמריקאית למשפט בינלאומי (ASIL) בין התאריכים 30 במרץ - 2 באפריל התקיים בווינגטון **הכנס השנתי של האגודה האמריקאית למשפט בינלאומי (ASIL)**, שעמד בסימן "Charting New Frontiers in International Law". בין הדוברים המרכזיים בכנס היה **בריאן הייגן (Brian Egan)**, היועץ המשפטי של מחלקת המדינה האמריקאית, שדיבר על "משפט בינלאומי, דיפלומטיה משפטית והמאבק נגד דאע"ש". בדבריו הסביר הייגן את הבסיס המשפטי לעצם השימוש בכוח מצד ארה"ב נגד דאע"ש, וכן את הכללים המשפטיים שחלים על האופן שבו ארה"ב מפעילה את כוחה הצבאי בלחימה זו. בנוסף, התייחס הייגן לקואליציות הבינלאומיות ושותפויות נוספות של ארה"ב עם מדינות שונות בלחימה, וכן ליחסי הגומלין בין משפט למדיניות ופירט כיצד ארה"ב מחילה סטנדרטים מעבר למחויב במשפט הבינלאומי.

סטיבן ברייר (Stephen Breyer), שופט בית המשפט העליון של ארה"ב, דיבר על החשיבות של משפט בינלאומי ומשפט משווה לעבודתו השיפוטית של בית המשפט העליון, זאת בעקבות פרסום ספרו האחרון בנושא.

ניתן לצפות בהרצאות הכנס השנתי ב- [2016 Annual Meeting Videos](#).

פרסום מסמך פרשני מעודכן לאמנת ג'נבה הראשונה על ידי הצלב האדום (ICRC)

[ארגון הצלב האדום הבינלאומי \(ICRC\)](#) פרסם [מסמך פרשני עדכני לאמנת ג'נבה הראשונה](#) שעוסקת במצבם של חולים ופצועים בשדה הקרב. המסמך כולל דברי פרשנות מפורטים ביותר לכל סעיף באמנה, כולל לסעיפים הראשונים, לעניין תחולת האמנה, החובה לכבד ולהבטיח כיבוד של המשפט הבינלאומי ההומניטארי (דיני המלחמה) והכללים החלים בעימות שאינו בינלאומי. סעיפים אלה הם בעלי חשיבות מיוחדת, מאחר שהם משותפים לארבע אמנות ג'נבה.

עיקרון המידתיות במערכות נשקים אוטונומיים

ג'רון ואן דה בוגרד מסקר את פגישת המומחים, אותה אירח הוועד הבין-לאומי של הצלב האדום, בנוגע לחוקיותם של נשקים אוטונומיים לפי הדין ההומניטרי הבין-לאומי, ובאופן ספציפי על הציות של אלה לעיקרון המידתיות (proportionality). כדי ליישם את עקרון המידתיות יש להעריך את היתרון הצבאי מחד ואת הנזק האגבי הצפוי לאזרחים ואובייקטים אזרחיים מאידך. לטענתו של המחבר ביצוע הערכה זו דורש תפיסה הוליסטית של המציאות, על מנת שכל אחד מהם יילקח בחשבון בהקשר הראוי, יכולת שקיימת רק לבני אדם. בנוסף לכך, גם אם נשק אוטונומי ידע להעריך כראוי את עקרון המידתיות בכל מתקפה על מטרה בודדת, כאשר כלי הנשק יבצע מספר תקיפות במקביל או זה אחר זה, לא בטוח שהוא יוכל להעריך את הנזק האגבי הצפוי מכולן ביחד, שעשוי להיות מופרז ביחס ליתרון הצבאי הקונקרטי והישיר מהמתקפה (29 במרץ, [opinio juris](#)).

[המאבק נגד הטרור](#)

המבצע הצבאי נגד דאע"ש בעירק ובסוריה

ספריית בית הנבחרים הבריטי פרסמה מזכר ובו סקירה רחבה ומפורטת על התגובה הצבאית של קואליציית המדינות בהובלת ארה"ב נגד דאע"ש בעירק ובסוריה. המזכר מפרט אודות הרקע לתגובה הצבאית, תיאור הפעולות הצבאיות, לרבות התקיפות האוויריות ופעולות נוספות, הבסיס המשפטי השונה להתערבות הצבאית בעירק ובסוריה, פירוט אודות השתתפותה של בריטניה במערכה, תיאור פעולותיה של רוסיה וכן הדעות של גורמים שונים בריטניה על הצבת כוחות גלילים בשטח (boots on the ground) (16 במרץ, [Briefing Paper 06995](#)).

ועידת ביטחון הגרעין (Nuclear Security Summit 2016) נערכה בווינגטון בין התאריכים 31 במרץ - 1 באפריל בחסותו של נשיא ארצות-הברית, ברק אובמה. לקראת הוועידה פרסם אובמה **מאמר בווינגטון פוסט** ובו שיתף את דעותיו כיצד ניתן להפוך את החזון של עולם ללא נשק גרעיני למציאות. במרכז הוועידה השנה עמדה **סוגיית מניעת השימוש בחומרים גרעיניים על ידי ארגוני טרור**. בוועידה השתתפו יותר מ-50 ראשי ונציגי מדינות מרחבי העולם. השר יובל שטייניץ, האחראי גם על הוועדה לאנרגיה אטומית, **השתתף** בוועידה מטעמה של מדינת ישראל (ראו גם הדו"ח של ישראל לקראת הוועידה, **National Progress Report: Israel**). להרחבה, ראו **אתר ועידת ביטחון הגרעין** וכן סיקור **BBC News**.

משפט בינלאומי פלילי

בית הדין הפלילי הבינלאומי הרשיע את ז'אן-פייר במבה מקונגו בפשעי מלחמה ובפשעים נגד האנושות, לרבות אונס ורצח, שבוצעו על ידי חייליו

ב-21 במרץ 2016 נתן בית הדין הפלילי הבינלאומי (ICC) פסק דין בעניינו של ז'אן-פייר במבה (Jean-Pierre Bemba). במבה היה הנשיא והמפקד הראשי של התנועה לשחרור קונגו. בית הדין קבע כי במבה אשם בפשעי מלחמה ובפשעים נגד האנושות שביצע הצבא הפרטי שלו (המונה מעל 1,500 גברים) במרכז אפריקה, לפני יותר מעשור. בית הדין קבע כי חייליו פעלו על פי מדיניות ברורה, וביצעו מעשים רבים של רצח, אונס וביזה. עוד נקבע כי לבמבה הייתה שליטה אפקטיבית על חייליו, וכי הוא היה ער לפשעים שביצעו, אך לא עשה דבר כדי לעצור אותם. זה **המקרה הראשון שבו בית הדין מדגיש את האחריות הכוללת של מפקד צבאי על מעשים שביצעו חייליו** (21 במרץ, **ICC Press Release**), (לסיכום פסק הדין - לחצו **כאן**).

אלכס וויטינג סוקר את המשמעות של ההרשעה ובפרט את ההסתמכות על **הדוקטרינה של אחריות מפקדים**, קרי האחריות לפשעי מלחמה שמבוצעים על ידי מי שנתון לסמכות המפקד, אשר ידע או היה צריך לדעת על ביצועם. הוא מבהיר, כי הרשעה באחריות ישירה לביצוע פשעי מלחמה מאפשרת הטלת עונשים חמורים יותר, אך קשה יותר להוכיח אותה. לכן, ייתכן שיהיה יעיל יותר להרשיע על בסיס אחריות המפקדים. עם זאת, בבית הדין לפשעי יוגוסלביה (ICTY) בהרשעות על בסיס זה ניתנו עונשים יחסית קלים של ארבע שנות מאסר. לפיכך, יהיה מעניין לראות את רמת הענישה שתיקבע על ידי בית הדין הפלילי הבינלאומי. כן הוא מציין כי פסק דין זה מצביע על בעייתיות של התמשכות ההליכים. במבה נעצר בשנת 2008 והמשפט נגדו נפתח בשנת 2010. רק כעת ניתן פסק הדין. וויטינג סבור כי על בית הדין הפלילי הבינלאומי לנקוט צעדים כדי לשפר את יעילותו על מנת לשמור על האפקטיביות שלו (30 במרץ, **Just Security**).

הטריבונל הפלילי הבינלאומי ליוגוסלביה לשעבר (ICTY) הרשיע את רדובאן קרדז'יץ' ברצח עם, פשעים נגד האנושות והפרות של דיני הלחימה וגזר עליו 40 שנות מאסר

ב-24 במרץ 2016 הרשיע הטריבונל הפלילי הבינלאומי ליוגוסלביה לשעבר (ICTY) את **רדובאן קרדז'יץ' ברצח עם, בפשעים נגד האנושות ובהפרות של דיני המלחמה, וגזר עליו 40 שנות מאסר**. קרדז'יץ' היה נשיא רפובליקת סרפסקה (RS) והמפקד העליון של הכוחות המזוינים שלה. האירועים בגינם הורשע התרחשו במהלך העימות המזוין בבוסניה והרצגובינה (BiH), בשנים 1992-1995. קרדז'יץ' הואשם ב-11 אישומים, כאשר שניים מהם נוגעים לרצח עם - הראשון בסרברניצה, והשני בסדרה של עיירות וכפרים בבוסניה. הוא הורשע בגין הטבח בסרברניצה, שבו נרצחו כ-8,000 נערים וגברים מוסלמים, וזוכה בגין האישום השני. הרשעתו התבססה על דוקטרינת אחריות פלילית ייעודית, לפיה ניתן להרשיע מנהיגים בפשעים דוגמת רצח-עם מכוח אחריות קולקטיבית (Joint Criminal Enterprise). כמו כן, קרדז'יץ' הורשע בגין המצור על סרייבו, שבמהלכו העיר הופצה כמעט על בסיס יומי. הטריבונל קבע כי המצור לא היה אפשרי ללא התמיכה של קרדז'יץ', ומכאן אחריותו. קרדז'יץ' הודיע כי בכוונתו לערער (24 במרץ, [ICTY Press Release](#)).

אלכס וויטינג מנתח את משמעות הפסיקה, ומציין כי אין בפסק הדין הפתעות מיוחדות, למעט העונש של 40 שנה בלבד, לעומת אחרים שקיבלו עונשים של מאסר עולם. וויטינג מציין כי ההרשעה הזו היא של הדמות הבכירה והחשובה ביותר מבין אלו שהועמדו לדין ב-ICTY. חשיבותה גם בביסוס ההבנה ההיסטורית של המלחמה לדורות הבאים. הצלחתו של בית הדין התבססה על תמיכה של ארה"ב והאיחוד האירופי שהפעילו לחצים להסגרת כל החשודים לבית הדין, כך שלא נשארו עבריינים נמלטים. תמיכה כזו אין לבית הדין הפלילי הבינלאומי (ICC), מה שיקשה עליו בהמשך דרכו. וויטינג מציין כי ההרשעה נבנתה והתבססה על הליכים קודמים רבים שהתנהלו בבית הדין, שהביאו לכך שהייתה לו תמונה מלאה של הסכסוך. בכך שונה בית דין זה מה-ICC, שאמור לעסוק במדינות רבות ולהתמקד בדמויות בכירות, מבלי שתהיה לבית הדין אפשרות לגבש הבנה מלאה של כל מרכיבי העימות שהם דנים בו. גם עם קושי זה יצטרך ה-ICC להתמודד (28 במרץ, [Just Security](#)).

פסיקת בית המשפט העליון לערעורים של דרום אפריקה בנוגע לנשיא הסודני באשיר דאפו אקנדה מנתח את פסק הדין שניתן לאחרונה על ידי בית המשפט העליון לערעורים של דרום אפריקה, לפיו ממשלת דרום אפריקה הפרה את חובותיה כשלא עצרה והעבירה לידי בית הדין הפלילי הבינלאומי (ה-ICC) את הנשיא הסודני **באשיר**, בזמן ששהה בדרום אפריקה ביוני בפסגה של האיחוד האפריקאי. בית המשפט קבע כי לפי המשפט הבינלאומי המנהגי יש חסינות לראשי מדינות מפני העמדה לדין גם כשמדובר בפשעי מלחמה, ג'נוסייד ופשעים נגד האנושות, אולם ההוראה **בדין הפנימי הדרום אפריקאי** המאפשרת מעצר ראשי מדינה לשם העברתם ל-ICC גוברת על חסינות זו. אקנדה מסכים כי המשפט הבינלאומי המנהגי מקנה חסינות כזו והיא רלבנטית גם בפני ה-ICC לגבי ראשי מדינות שאינן צד לחוקת רומא, אך הוא מותח ביקורת על

כך שבית המשפט לא מתייחס לשאלה אם במקרה של באשיר הוסרה חסינותו מתוקף החלטת מועצת הביטחון שהקנתה ל-ICC את הסמכות לחקור את הפשעים בדברור. בנוסף, בית המשפט הדרום אפריקאי אף הרחיק לכת וקבע שאין חסינות לראשי מדינה לגבי פשעים כאלה גם מפני העמדה לדין בדרום אפריקה עצמה, בהתבסס על פרשנות של הדין הפנימי, ועל אף שהדבר עומד בסתירה להוראות המשפט הבינלאומי המנהגי. אקנדה מותח ביקורת על פרשנות זו ומציין כי מעניין יהיה לראות אם דרום אפריקה תנסה אכן להעמיד לדין ראשי מדינה זרים על עבירות כאלו (29 במרץ, [EJIL: talk!](#)).

במאמר נפרד דן **דאפו אקנדה** בשאלה העקרונית האם לראשי מדינה מכהנים, ובפרט של מדינות שאינן חברות באמנת רומא, מוקנית חסינות מפני העמדה לדין בפני ה-ICC. נושא זה מעסיק מאוד את האיחוד האפריקאי, בעיקר סביב ההעמדה לדין של הנשיא הסודני באשיר בבית הדין, ועולות שם דרישות להכיר בחסינות ראשי מדינה. אקנדה מציין כי **ההצעה** שהועלתה לבקש מבית הדין הבינלאומי לצדק (ICJ) לתת חוות דעת מייעצת בנושא זה היא הצעה טובה, הן מבחינה משפטית, כיוון שתאפשר בירור משפטי על ידי גוף שאינו בעל עניין ישיר (להבדיל מבירור הנושא על ידי ה-ICC עצמו) והן במישור הפוליטי, נוכח המתרחשות ביחסים בין ה-ICC והאיחוד האפריקאי (31 במרץ, [EJIL: talk!](#)).

התייחסות הממשל האמריקאי לפעולות דאע"ש כרצח עם

במסיבת עיתונאים שערך **מזכיר המדינה האמריקאי, ג'ון קרי**, ב-17 במרץ, התייחס קרי בהרחבה לפעולותיו של ארגון דאע"ש בעירק ובסוריה, וציין שלדעתו **דאע"ש מבצע רצח עם כלפי מיעוטים באזורים תחת שליטתו בעירק ובסוריה, כולל יזידים, נוצרים ומוסלמים שיעיים**, כמו גם פשעים נגד האנושות וטיהור אתני. **בת' ואן שאק** מביאה את עיקרי דבריו של קרי בנוגע להגדרת הפשעים כרצח עם, ומציינת כי קדם להצהרה זו לחץ על הממשל לעשות כן מגורמים רבים, כולל בהחלטות של בית הנבחרים האמריקאי (**החלטה**, **החלטה נוספת**) (18 במרץ, [Just Security](#)).

לורי בלנק וג'פרי קורן דנים במשמעות התבטאויותיו של קרי. בניגוד להחלטות בית הנבחרים אשר אינן מחייבות, הרי שהצהרת הממשל מניבה מחויבויות שונות, ועשויה לאפשר הפעלת כלים רבים יותר נגד דאע"ש, כך למשל מכוח האמנה הבינלאומית למניעת רצח עם, שמטילה חובות לשתף פעולה על מנת להעמיד לדין מבצעי פשע זה; העמדה לדין מכוח החוק האמריקאי (**genocide statute**) ואפשרות להפנות את המקרה ל-ICC מכוח החלטת מועצת הביטחון של האו"ם. בנוסף, עשויה להתחזק הזירה הצבאית והדיפלומטית נגד דאע"ש בעקבות הצהרת הממשל (18 במרץ, [CNN](#)).

דו"ח מזכ"ל האו"ם על הטענות לניצול מיני ועבירות מין שבוצעו על ידי חיילי האו"ם בשנת 2015 בעקבות הטענות לניצול מיני ועבירות מין שבוצעו ע"י חיילים או"ם (בשנת 2015 הועלו כ-100 טענות, רובן נגד חיילי או"ם ממדינות אפריקאיות), פרסם מזכ"ל האו"ם **דו"ח** המונה מספר צעדים שעל האו"ם לנקוט על מנת למנוע מקרים כאלה בעתיד, ביניהם הגשת סיוע פסיכולוגי, רפואי ומשפטי לקורבנות; צעדים לשיפור השקיפות של האו"ם, במיוחד שקיפות המידע על

התיקים השונים שיועלו לאתר האו"ם ([Conduct and Discipline website](#)); נקיטת צעדים משמעותיים אפקטיביים, לרבות מינוי חוקרים מטעם האו"ם שיוכלו לאסוף ולשמר את הראיות לחקירות מדינתיות עתידיות; וצעדים למניעת העבירות, לרבות באמצעות הכשרות והסברה (4 במרץ, [UN News Center](#)).

פשעי מלחמה כנגד "אחים לנשק": משפט בינלאומי ואלימות כלפי פנים בתוך צד ללחימה
טילמן רודנהאוזר דן בסוגיית 'האלימות כלפי פנים' ([intra-party violence](#)) דהיינו ביצוע פשעי מלחמה כנגד "אחים לנשק". השאלה המרכזית הנדונה היא באיזה מידה המשפט הבינלאומי חל על אלימות כזו (מעבר לעובדה שמדובר בפשעים במישור הלאומי). בבית הדין המיוחד לסיירה לאון בעניין Sesay, נקבע שהדין הבינלאומי ההומניטארי לא התכוון להטיל איסור פלילי על אלימות כלפי פנים בתוך צד ללחימה. המחבר מעלה שלושה טיעוני-נגד לפיהם אלימות כלפי פנים עלולה להפר את הדין הבינלאומי ההומניטארי ולהיחשב פשע מלחמה (15 במרץ, [Opinio Juris](#)).

דיני זכויות האדם

הדו"ח הראשון של הדווח המיוחד של האו"ם לזכות לפרטיות
בחודש מרץ הגיש הדווח המיוחד של האו"ם לזכות לפרטיות (תפקיד שיוסד לפני שנה על ידי מועצת זכויות האדם) את **הדו"ח** הראשון שלו, בו הוא מספק מתווה מפורט של הנושאים שבהם הוא מציע להתמקד בתקופת המנדט שלו. במאמרה, מפרטת **לורנה מקגרגור** את רשימת הנושאים שנכללו במנדט, הכוללים היבטים מגוונים הקשורים להגנה על הפרטיות: ההקשר התרבותי, העולם העסקי, אבטחה ומעקב בסייבר, גנטיקה, הגנה על השם הטוב וביומטריה. היא טוענת כי הבחירה של הדווח מציגה איזון נכון בין הצורך לדון בנושאים של פגיעה בפרטיות דרך מעקבים של גורמי ביטחון לצורך להרחיב את נקודת המבט ולעסוק גם בהשפעה של טכנולוגיות חדשות על הזכות לפרטיות, מחוץ להקשר הביטחוני (18 במרץ, [EJIL: Talk](#)).

סייבר ואינטרנט

הזכות לפרטיות מול ביטחון לאומי: המאבק בין חברת "אפל" ל-FBI האמריקני
לאחר סאגה משפטית של כשישה שבועות בין **משרד המשפטים האמריקאי ורשות החקירה הפדרלית (FBI) לבין חברת "אפל"**, שכללה הליכים משפטיים כנגד החברה על כך שזו לא נעתרה לדרישת הרשויות לסייע בפריצת המכשיר הסלולארי של המחבל מאירוע הירי בסן ברנרדינו, הצליח ה-FBI לפרוץ את המכשיר הסלולארי בעצמו ובעקבות כך משך משרד המשפטים את התביעה כנגד החברה (ראו [הודעת משרד המשפטים האמריקאי](#)). הדיון הציבורי בארה"ב ובעולם לא נותר אדיש לקרב המשפטי והצית עשרות ויכוחים ביחס לאיזון הראוי בין בטחון לאומי לבין הזכות לפרטיות, לא רק של המחבל שנהרג, אלא גם של שאר לקוחות חברת אפל, שהתקדים היה יכול להשאירם פגיעים. (ראו למשל תיעוד מכנס בנושא [כאן](#)). מעניין לציין, שכלל הנראה החברה שסייעה לרשויות האמריקאיות בפריצת המכשיר היא חברה ישראלית (22 במרץ, [ynet](#)).

ניתן למצוא אותנו :

© 2016 כל הזכויות שמורות
התכנית למשפט וביטחון לאומי, INSS